Imaginea din oglindă - cultura şi identitatea românească reflectate în ochii poporului polonez

Emilia IVANCU

„Pentru un polonez de rând, România rămâne o ţară necunoscută, fiindcă polonezul de rând nu este interesat de România. România nu-l atrage căci el este convins că România este ţara ţiganilor, o ţară situată departe de NATO şi de Uniunea Europeană, că este o ţară periculoasă pentru turişti”[1].

Rândurile de mai sus nu reprezintă ceva nou pentru Românii obişnuiţi, nici pentru România, ele sunt un leit-motiv care a marcat în aşa fel mentalul românesc de după 1989 încât românii obişnuiţi ştiu, cu mult timp înainte de a trece graniţa către Uniunea Europeană, că, la un moment dat, cu siguranţă, fie pe un peron de tren, fie la o toaletă într-un aeroport, fie într-un hiper-market vor auzi, de undeva, cumva, ecourile acestuia.

„România este o ţară antisemită şi xenofobă”. Această propoziţie a fost şi ea vehiculată mulţi ani de-a rândul cu privire la România şi atitudinea românilor în timp faţă de străini. De menţionat că, în acest caz, propoziţia a fost rostită tot în Polonia, în oraşul Poznań, dar la o diferenţă de cinci ani de la publicarea rândurilor de mai-sus, la o conferinţă despre teatrul românesc contemporan, de către un tânăr critic de teatru, nu polonez ci… român.

Ne aflăm astfel între două idei, asemănătoare, clasificatoare, descriptive, cu acelaşi obiect, România, dar cu doi emitenţi diferiţi şi produse la o distanţă de şase ani una de cealaltă. Şi eu, şi dumneavoastră suntem acum într-o stare de suspensie, cumva prezumtivă: dumneavoastră credeţi că poate voi încerca să militez împotriva celor care au o asemenea atitudine faţă de Patria Mea, România, pentru că niciodată noi, românii nu am fost anti-semiţi sau xenofobi, pentru că acestea sunt doar părerile Occidentului care doreşte cu tot dinadinsul să ne păstreze la periferiile Europei din care România nu va face niciodată parte. Sau, poate unii dintre dumneavoastră gândiţi că sunt de acord cu aceste păreri şi doresc să confirm şi eu, şi mai apăsat, că da, asta suntem, un popor damnat într-o ţară aflată la capătul lumii, şi la propriu şi la figurat, şi fără vreo şansă de a se alinia standardelor contemporane. Eu, la rândul meu, ştiu că poate cineva dintre dumneavoastră crede că voi proceda astfel, că mă voi declara fie de o parte, fie de alta. Cu toate acestea, nu voi încerca să fac nici unul dintre aceste lucruri, nu voi încerca nici un discurs patriotard, dar nici unul anti-patriotic, cosmopolit. Voi încerca să redau, sub forma unui anumit traseu personal distanţa pe care am parcurs-o eu ca individ, de la articolul menţionat mai sus până la cea de-a doua observaţie pe care v-am prezentat-o. Vă propun un joc de-a oglinda, între două entităţi care se descoperă şi re-descoperă cu fiecare întâlnire, entităţile fiind evident poporul român şi imaginea proprie livrată Celuilalt şi poporul polonez, care, la rândul lui, va prelua imaginea livrată şi va produce

[1] Sławomir Mizerski, *Mai multe Românii*, în „Polityka”, 28. XI. 2000, p. 24-25.

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

o alta, nouă, mai diferită sau mai puțin diferită atât de subiectul propriu-zis al imaginii, cât şi de auto-reprezentarea subiectului.

Altul („l'Autre") şi Celălalt („l'Autrui") – premisele unui schimb de imagini

„[…] într-o lume în care a apărut o relativă abundență materială, putem spune că adevărata raritate este alteritatea. Atunci poate că singurul mod de a lupta împotriva unei asemenea rarități este inventarea *unei ficțiuni a altului*"[2]. Aceasta poate fi o explicație pentru care astăzi întreaga intelectualitate europeană, americană sau orientală, indiferent de domeniul umanist în care activează – vorbeşte, scrie şi conferențiază despre Celălalt, devenit, parcă peste noapte, un drog spiritualo-intelectual al secolului XXI. Şi nu înseamnă că în afirmația de mai sus se regăseşte o critică. Din contră, Celălalt (sau *l'Autre* pentru lumea francofonă, sau *The Other* pentru lumea anglo-saxonă), astăzi, când diferențele se estompează, când Departele devine Aproape, chiar şi pentru simplul fapt că nu mai poți să descoperi lumea, ci doar să o vizitezi, ocupă locul pe care l-a căutat în timp, devine atât obiectul, cât şi subiectul preocupării umane şi devine ficțional în sensul în care el nu mai poate exista la nivel real, palpabil şocant, brutal, ci se apropie sub forma ideii, a imaginii reprezentare, dar numai ca oglindă a propriului Sine. După cum afirmă cei doi filosofi ai alterității, Altul devine Celălalt prin trecerea lui din stare materială în stare ideatică, prin deplasarea accentului de pe distanță pe proximitate, prin trecerea Sinelui, a lui Unul, din starea de frică de ceea ce este străin în stare de înțelegere şi oglindire sub forma unui schimb de imagini, a unei alinieri a propriului discurs ideilor Celuilalt, şi sub forma aducerii Celuilalt într-o legătură cu tine. Filosofia alterității, deşi apărută în amurgul alterității ca străinătate, rezolvă o problemă milenară a omenirii, cu nucleu în *Mitul Peşterii* al lui Platon, problemă ce poate fi simplu redată prin Complexul Mitului Peşterii[3]. Filosofia alterității, în cadrul acestui complex creează punți acolo unde au existat prăpăstii şi permite interpretarea Imaginii acolo unde ea era doar un stereotip, un automatism al ființei „orbite" de teama de a putea vreodată înțelege *ce* înseamnă Celălalt sau că Celălalt ar putea fi, printr-o minune sau întâmplare, asemenea ei.

Dacă spuneam mai devreme, citându-i pe Buaudrillard şi Guillaume, că lumea nu mai poate fi descoperită, ci doar vizitată, Călătoria rămâne totuşi, în ciuda acestui

[2] Jean Baudrillard, Marc Guillaume, *Figurile alterității***,** Piteşti, Editura Paralela 45, 1994, p. 34.

[3] Preocuparea individului pentru un alt-ceva, pentru un alt-cineva, pentru un alt-undeva, a existat dintotdeauna. Diferența se află însă în atitudinea pe care individul a adoptat-o față de acel *alt-ceva*, *alt-cineva* sau *alt-undeva*. *Mitul Peşterii* este, de fapt, o reprezentare perfectă a nevoii umane de *alt-ceva*, dar în stadiul ei primar, în care dorința era mult mai slabă decât teama. Omul niciodată nu a existat singur, nu a viețuit singur, ci în vecinătatea unui alt-cineva, mai mult sau mai puțin asemănător lui. Astfel, *alt-ceva* sau *alt-cineva* sunt, în fapt, termeni generici fie pentru o altă ființa umană, fie pentru spații sau lucruri care sunt altele decât cele din arealul cunoscut de un individ, şi care formează la propriu şi la figurat identitatea, respectiv alteritatea acestuia. Într-o interpretare metaforică, plasarea virtuală a oamenilor aflați în peşteră la lumina soarelui şi imaginea acestora orbiți de lumină reprezintă de fapt teama de ceea ce individul nu cunoaşte: „[...] Iar dacă l-ar sili să privească spre lumina însăşi, nu crezi că l-ar durea ochii şi că ar da fuga îndărăt, întorcându-se spre acele lucruri pe care poate să le vadă şi le-ar socoti pe acestea, în fapt, mai sigure decât cele arătate?[...]" (Platon, *Miturile lui Platon*, Bucureşti, Editura Humanitas, p. 95). S-a creat, astfel, s-ar putea spune, un Complex al Mitului Peşterii, care a obsedat ființa umană de-a lungul veacurilor. Suntem de părere că nu este exagerat să lansăm ideea că această preocupare față de Celălalt nu este decât reversul acestui complex, sau, ca să folosim chiar un termen care se află în sfera noastră de cercetare, *imaginea* răsturnată a acestui mit.

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

aparent handicap, ultimul lucru la care ar putea renunța individul-actant al secolului XXI, tocmai pentru că prin călătorie, fie ea reală, imaginară sau ficțională, poate să îi acorde Aceluia, lui Celălalt, sau pur şi simplu lui Tu, posibilitatea să ficționalizeze împreună cu el, să rezoneze împreună cu el, să intre într-un acord de înțelegere şi schimb de imagini, de simboluri, care înseamnă, în cele din urmă, transgresarea distanței şi acceptul de a-l primi pe Celălalt în propria ta lume şi invers.

Acest lucru nu se realizează, însă, uşor pentru că necesită disponibilitate din partea ambilor parteneri de a renunța la o parte din Sine şi a prelua o parte din Celălalt. Fiecare proces de cunoaştere, de interpretare, de înțelegere presupune un schimb, fie de idei, fie de simboluri, fie de valori. Acest schimb reprezintă, metaforic, nişte vopsele care, turnate una peste cealaltă, îşi schimbă nuanțele, devin altele, schimbând, alterând atât propria imagine şi propriul spațiu, cât şi mediul înconjurător. Aşa stau lucrurile şi cu lumile identităților, mai ales în momentul în care o lume se deplasează către Cealaltă şi duce cu ea propriile caracteristici pentru a se topi în întregul sau parțialul lumii Celeilalte.

Călătoria pe care v-o propun aici este un amestec din două din multele de tipuri de călătorii propuse de Tzvetan Todorov: *călătoria impresionistă*, asemănătoare secolului al XIX-lea, „o călătorie în care intuiția, sensibilitatea contează, ba chiar şi viziunea despre o țară […] în care subiectul […] se bucură de diferență”[4] şi „*călătoria alegorică*, prin care subiectul nu se află cu totul într-o țară străină, ci rămâne în raport cu propria sa cultură, dar într-un raport critic. Altfel spus, cealaltă țară îi serveşte de alegorie, de figură, pentru a emite o judecată, pentru a lua distanță faşă de propria sa teritorialitate”[5]. Prin aceste două tipuri de călătorii îmbinate, vom vedea măsura în care Sinele – aici România şi românii – se deschide, se expune, se prezintă Altului sau Celuilalt – aici Polonia şi poporul polonez – care, la rândul lui, se întoarce către alteritate, în acelaşi fel, abordându-l fie / când ca pe Altul, când ca pe Celălalt. Aceste relații de identitate – alteritate se realizează în funcție de o serie de factori influențatori, în care un rol major este jucat de felul în care Sinele, România, se prezintă ca entitate, ca identitate cu propria lume şi ca identitate în raport cu alții, în funcție de auto-reprezentările (atât conştiente, cât şi inconştiente) ce dau măsura receptării de către Celălalt.

Propria imagine – mecanisme şi simboluri

Fiind de-a lungul timpului plasată în diferite lumi oferite de conceptele de marcă identitară atribuite de către alții sau de către sine, România anului 2006 este *şi* suma acestor concepte. Leagăn al spațiului mitic dacic, apoi urmaşa directă a civilizației integratoare a „Râmului”, marcată profund de influența greu de negat a slavilor, apoi intrată într-un spațiu-timp întunecat, necunoscut, mereu la Porțile Orientului, purtând până azi marca perenă a Balcanilor ce a produs la rândul ei un Paris, numit când Micul Paris, când Parisul Orientului, ajunsă, printr-un exercițiu de imaginație, chiar în Ruritania[6], apoi trecută prin febra celor două Războaie Mondiale şi sfârşind prin a fi un nucleu puternic al Comunismului totalitar până în 1989, România de azi este o *Românie*

[4] Jean Baudrillard, Marc Guillaume, *op. cit.*, p. 63.
[5] *Ibidem*, p. 63-65.
[6] Olivia Manning, *Trilogia balcanică,* Bucureşti, Editura Univers, 1994.

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

a tuturor şi a nimănui, sfâşiată între *câteva specii de imbecili*[7] şi *ocupându-ne tot timpul*, ca să citãm un cunoscut om de televiziune.

Mulţi români obişnuiţi s-au întrebat măcar o dată în viaţa lor: *cum am ajuns aici?* Chiar dacă pare o întrebare imatură, naivă, de rezonanţă retorică, au fost oferite multe răspunsuri, unele argumentate, altele mai puţin argumentate, mai academice sau mai puţin academice, mai patriote sau mai cosmopolite. Un răspuns poate să-l reprezinte, tocmai pentru că se înscrie în comportamentul tipic românesc (unii dintre dumneavoastră s-ar putea întreba, poate justificat: *putem vorbi despre un comportament tipic românesc?*) fie de respingere totală, fie de susţinere totală şi, astfel, plin de controverse, Programul de televiziune lansat de TVR1, *Mari Români*. Criticat de mulţi intelectuali pentru lipsa de profesionalism a elaborării şi a punerii lui în practică, pentru lipsa unor criterii de selecţie, rezultatul este, fără doar şi poate un produs românesc, care promovează, sau, mai bine-zis, descrie o mentalitate. Cei 100 de Mari Români intraţi în competiţia pentru a câştiga titlul mult râvnit de *Cel mai mare român al tuturor timpurilor* sunt, la urma urmelor, şi mari, şi români, în situaţia, perfect justificată de a aplica o arie foarte bogată de sensuri ambelor calificative, şi de *român* şi mare.

Poate vi se va părea ciudat că în locul unui suport argumentativ sută la sută academic, intelectual (de genul teoriei imaginarului cu privire la mentalul românesc, perfect valabilă a lui Lucian Boia sau al teoriilor lui Rădulescu-Motru, sau a multor altora la fel de savuroase şi de o ţinută intelectuală la fel de elegantă) recurg la un exerciţiu de sondare a mentalului românesc atât de controversat şi criticat. Şi totuşi, argumentul meu este următorul: pe lângă mărcile identitare menţionate mai sus (Dacia, Traian, Micul Paris, Balcani etc.) există şi altele compuse din oameni, *aduşi* sau *reduşi* la o imagine, care au marcat sau marchează încă mentalul românesc. Rezultatul acestui sondaj de opinie imaginar este, în cele din urmă, şi el un răspuns, nu voi spune singurul, evident, dar este un răspuns care merită analizat, poate nu neapărat cu sprânceana ridicată şi cu creionul roşu în mână, ci cu deschiderea necesară timpurilor în care fiinţăm astăzi. Putem oare să negăm impactul uriaş pe care l-au avut Păcală sau Bulă asupra zâmbetului ironico-zeflemitor al românului, şi care sunt şi azi personaje vii, mereu în schimbare şi care stârnesc râsul instantaneu, sau impactul lui Mitică sau al lui Dracula sau Mihai Viteazul, sau chiar al atât de disputatului Gigi Becali? Făcând un exerciţiu de sinceritate, oricare român, chiar dacă suntem cu toţii de acord că numai o anumită categorie de români are acces la internet pentru a vota în cazul acestui concurs şi că există posibilitatea ca o persoană să voteze de mai multe ori, va recunoaşte că atât Bulă, cât şi Dracula, Carol al II-lea, Nicolae Ceauşescu şi Gigi Becali sunt prezenţi în mentalul românesc actual. Coloratura, balcanismul, diversitatea, dezordinea aparentă a rezultatului acestui sondaj arată diversitatea mentalului românesc actual. Şi atunci, dacă totuşi aceste influenţe există, dacă românii obişnuiţi consideră că Dracula este un produs 100% românesc, la fel de valabil, la nivel mental, ca şi Mihai Eminescu şi Gigi Becali, de ce să nu îi acceptăm pe fiecare şi să admitem că *şi prin ei* am ajuns aici – pentru a răspunde la întrebarea lansată mai devreme.

Se spune că locul cel mai întunecat este sub lampă, că vezi mai clar lucrurile cu fiecare pas pe care îl faci în spate, îndepărtându-te de spaţiul luminat. Oricât de naiv vi s-ar părea, stând timp de aproape un an de zile departe de România, pe care am

[7] Andrei Pleşu, *Comédii la Porţile Orientului*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2005, p. 51-55.

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

perceput-o în tot acest interval prin flash-uri, imagini de tranzit, fulgurante, imagini de mâna a doua, fiind livrate indirect prin presă, internet sau cunoscuți, mi-au conturat, într-un anume fel, o Românie mult mai clară decât cea pe care o percepeam *acasă*.

Cu un mental colectiv atât de bogat şi de colorat cum este acela al românilor, şi luând în considerare factorii istorici, auto-reprezentarea românilor pentru ei înşişi, dar mai ales pentru Ceilalți, funcționează conform unui mecanism pus în mişcare de cei trei termeni vehiculați de Lucian Boia: *istorie, ideologie* şi *mitologie*[8]. Pentru a ne întoarce la Campania TVR1, *Mari Români*, şi trecând în revistă toate figurile româneşti propuse pentru acest concurs, vom vedea că majoritatea sunt numai şi numai rezultatul celor trei factori-concepte menționați mai sus. Istoria, ca şi mitul, presupune simboluri, imagini, arhetipuri, iar ideologia este cea care asigură existența lor în timp. Numai că istoria se poate schimba, ca şi ideologia. Românii, şi nu numai ei, sunt împărțiți şi azi de diversele forme pe care istoria ca *imagine* le poate lua şi de ideologia ca şi *promotor* al unui anumit tip de istorie. Mentalul românesc, undeva aflat într-o pendulare continuă între extreme, râzând cu un ochi şi plângând cu celălalt ca împăratul din basme, este depozitarul unui la fel de controversat şir de imagini despre sine, opuse una celeilalte, şocante tocmai prin diversitatea lor. Astfel, românul afirmă pentru el însuşi şi pentru Ceilalți o la fel de bogată gamă de identități, jucându-se, câteodată la modul serios, cu potențialul de producere continuă a acestor imagini de tip marcă identitară, perfect ilustrate de campania mai sus menționată.

Drept urmare, putem să încercăm să răspundem la întrebarea *Cum am ajuns aici?* tocmai prin cele trei concepte – *istorie, ideologie, mitologie.* Ca marcă națională identitară, tot ceea ce producem ca export de imagine de sine este în cele din urmă rezultatul acțiunii celor trei factori, atât în sensul lor de mixtiune şi influență reciprocă, cât şi ca rezult al luptei dintre tipurile de *istorie*, *mitologie* şi *ideologie națională* vehiculate în timp, în Istoria noastră ca entitate. De cele mai multe ori, mecanismul unei entități posesoare a unui psihic, o dată cu încheierea unei etape tumultoase, dă naştere unei noi istorii care va încerca să inhibe orice urme ale istoriei, mitologiei sau ideologiei trecute. Acest lucru s-a întâmplat în România de după 1989: toate istoriile, ideologiile şi mitologiile vehiculate *în* şi *de* istoria, ideologia şi mitologia comunist-totalitară s-a încercat, ca mecanism de auto-apărare, să fie negate, înăbuşite pentru a se produce o identitate nouă, nepătată, neatinsă. Or acest lucru nu este posibil dintr-o dată, şi oricum, niciodată radical. Orice manifestare radicală este un semnal de alarmă pentru *o criză identitară*. După cum se poate vedea astăzi încă bine, România nu şi-a depăşit criza identitară provocată de dispariția comunismului şi alimentată o bună perioadă de rămăşițele acestei rupturi, care vor vâna mentalul românesc poate mulți ani încă de acum încolo, aşa cum *a profețit despre trecut* Silviu Brucan în repetate rânduri.

Criza, sau mai bine-zis, crizele identitare ale României de azi se resimt, iar unul dintre cele mai interesante produse identitare ale acestei crize sunt tocmai *Românii din România*, atât de disputate, analizate şi expuse de o vreme încoace, la rândul lor reflectate în sus-menționata campanie.

Românii din România

„Nu cu mult timp în urmă, un politician în viață observa faptul că în România sînt două Românii. Deşi a fost premier timp de patru ani, se pare că nu a reuşit să

[8] Lucian Boia*, Istorie şi mit în conştiința românească*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2006, p. 59-141.

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

observe această divizare, pînă cînd, perplex, s-a văzut în postura de pierzător al alegerilor prezidențiale, basculat de la putere de electoratul urban. Sintagma «două Românii» e mai veche şi ea circulă în mediile sociologice de cîțiva ani buni. […] Istoric deci, cele două Românii co-există de la începutul tranziției. Schimbările sînt mici şi de nuanță, dar nuanțele s-ar putea să aibă un rol hotărîtor de acum înainte, şi cei care vor vedea doar două Românii sau, în orice caz, care vor conserva această gîndire dihotomică, de tipul ai lor şi ai noştri, nu vor înțelege mare lucru din ce se întîmplă. Eu aş spune că există cîteva Românii"[9]. Aşa cum ne prezintă situația Sebastian Lăzăroiu în articolul din revista „Dilema veche", de la începutul tranziției, există, în fapt, mai multe Românii. Pe de altă parte, cu adevărat, aceste două sau mai multe Românii existente la ora actuală pe harta mentală a românilor au intrat, paradoxal, în conştiința românilor de la alegerile trecute. Faptul că în mentalul românesc actual există cu adevărat mai multe Românii ne arată clivajul existent între provinciile României geografice, diferențele de mentalitate (un alt subiect controversat al României prezentului) între clasele sociale şi, mai ales, aşa cum am mai spus mai devreme, criza identitară a românului de azi, care nu se poate identifica cu vecinul de vizavi, a românului ardelean care nu se poate identifica cu românul bucureştean, a românului pensionar care nu se poate identifica cu românul ce apare în prea discutatul program de televiziune *No comment*. Şi nu este nimic rău în existența acestor Românii, care sunt, probabil, necesare în regăsirea unei identități comune.

Problema, însă, apare în momentul când, în frenezia jocului cu aceste identități, în frenezia ce ne cuprinde când ne place să blamăm acele *Românii* cu care nu ne putem identifica, exportăm Celuilalt toate frustrările noastre, toate neliniştile noastre şi nu mai suntem conştienți că, în momentul când trecem granița, eu, de exemplu, nu mai sunt, oricât de mult aş vrea să fiu, Ionescu Gheorghe ci sunt, fie că îmi place sau nu, român înainte de toate, şi numai apoi Ionescu Gheorghe. Şi, conform stereotipurilor de mentalitate prezente peste tot în lume, Ceilalți vor vedea în mine întâi faptul că sunt român şi apoi, eventual, faptul că mă numesc Ionescu Gheorghe.

Un caz din multele în care românii din România exportă propriile Românii şi propriile crize identitare peste graniță, pe care le-am vizualizat în Polonia în decursul anului 2005-2006, când am activat ca lector la Universitatea Adam Mickiewicz din oraşul Poznań, îl reprezintă o seară de teatru românesc la Teatrul Polski din Poznań, o seară organizată de Ambasada României. Piesele de teatru reprezentate au fost *De ce fierbe copilul în mămăligă*, adaptare după romanul scriitoarei Aglaia Veterani[10], şi *Stop the tempo*, de Gianina Cărbunariu[11]. Evenimentul se întâmpla în 26 aprilie, şi am mers la serata românesc-contemporană, împreună cu studenții de la specializarea Filologie Română, şi cu alți amici lectori din universitate, cărora le oferisem câte o invitație tocmai pentru a le da posibilitatea să arunce şi o altă privire în România culturală actuală. Mi se părea şi mai interesant faptul că, după cele două piese de teatru urma să aibă loc o conferință despre teatrul românesc contemporan susținută de un critic de teatru, se spunea în afişe, bine cotat în România. Toate bune şi frumoase, spectacolele

[9] Sebastian Lăzăroiu, *Câteva Românii*, „Dilema veche" – *Românile*, nr. 54, 28 ian.-3 feb. 2005.
[10] Regia Emilia Sadowska, în interepretarea actorilor: Barbara Krasińska, Małgorzata Peczyńska, Magdalena Płaneta, Barbara Prokopowicz, Włodzimierz Kłopocki, Roland Nowak.
[11] Regia Monika Dobrowlańska, în interpretarea actorilor: Monika Dawidziuk, Ewa Szumska, Łukasz Pawłowski.

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

incitante, actorii buni şi, în ciuda faptului că nu reuşisem să înţeleg toate replicile (piesele au fost jucate în limba polonă), m-am bucurat să văd două tipuri de Românii derulându-se în faţa ochilor, în timp ce aşteptam cu nerăbdare şi conferinţa, în care, bănuiam eu cu naivitate, se va vorbi despre numeroasele teatre ale României, despre Festivalul de Teatru de la Sibiu, despre care auzisem numai lucruri frumoase chiar în Poznań, mă bucuram la gândul că voi auzi un român vorbind despre cultura românească. Lucrurile, însă, nu au stat chiar aşa. Criticul de teatru bucureştean, Iulia Popovici, invitat să conferenţieze despre teatrul românesc contemporan, a prezentat propria Românie teatrală. Am aflat în acea seară multe lucruri noi, pe care nu le ştiusem în momentul în care plecasem din ţară cu câteva luni bune înainte, şi anume: că teatrul românesc contemporan este o formă de protest, teatrul românesc contemporan reflectă România contemporană, fiind un fel de reprezentare a situaţiei economico-sociale a României de azi, că, drept urmare, temele teatrului românesc contemporan sunt, pentru a oferi o cât mai veridică imagine a României de azi, un falus pe care stă atârnat steagul României, prostituate şi peşti, crimă organizată şi trafic de copii. Conferinţa foarte interesantă despre teatrul românesc contemporan a vorbit despre trei tineri dramaturgi români, paradoxal, toţi trei din Bucureşti, şi s-a încheiat apoteotic cu fraza pe care aţi auzit-o la începutul acestei lucrări: „România este o ţară antisemită şi xenofobă". Nu doresc în acest moment să aduc injurii, nu doresc să fac un exerciţiu de patriotism naţionalist, dar din acel moment al seratei am ştiut că, totuşi, trebuie să spun ceva despre ce am văzut şi am auzit în seara respectivă. Oricine ar fi fost în sală ar fi simţit un sentiment de ruşine pentru simplul fapt că este român; eu aşa am simţit, şi asta nu pentru că România de pe videoproiector este o Românie veridică, ci pentru că România prezentată acolo a fost o Românie fără identitate, din care am simţit că nu am făcut niciodată parte, pentru că în timpul conferinţei un student mi-a spus următorul lucru: „Doamna profesoară, dacă noi nu am cunoaşte România deja, nu am mai vizita-o în următorii 20 de ani!" Am simţit că trebuie să spun şi atunci ceva, pentru că îi vedeam pe prietenii polonezi simţindu-se incomod pentru mine, şi am întrebat despre Sibiu, despre alte direcţii ale teatrului românesc, abordând problema dintr-un punct de vedere estetic, pentru a nu trece graniţele eticului. Întrebarea mea nu a obţinut nici un răspuns, poate undeva la mirarea că se mai află un român în sală pe lângă Ambasadorul din primul rând. Am dorit totuşi să continuu la recepţie discuţia despre cele două Românii din care veneam fiecare, nu am primit decât următorul răspuns: „Dacă aţi sta în Bucureşti, aţi fi de acord cu mine, că acum, din cauza lui Gigi Becali, ne rugăm să piardă Steaua meciul de săptămâna viitoare." Acela a fost momentul în care am înţeles perfect sensul sintagmei „*Românii*le *din România*". Eu veneam dintr-o Românie (şi aş vrea să vă spun că România mea nu este numai România lui Eminescu, este şi cea a lui, sau poate mai mult cea a lui Andrei Pleşu şi Horia-Roman Patapievici, este şi România lui Becali, dar este şi România lui Ovidiu Lipan Ţăndărică, este şi România Sibiului, a Albei-Iulia, dar şi a Iaşului, Timişoarei şi Bucureştiului în acelaşi timp. Însă România pe care am văzut-o şi am auzit-o în seara respectivă a fost o Românie a crizei identitare, o Românie a Bucureştiului, o Românie arogantă, dar usturătoare în acelaşi timp, o Românie a traficului de carne vie şi a unei limbi române de nerecunoscut. Şi nu ar fi fost nimic dacă România respectivă s-ar fi derulat acasă la noi, între două sau mai multe persoane care ar fi putut avea o discuţie argumentată. Din păcate, această Românie a fost exportată unui public care ştia mult mai multe despre România, dar şi unor persoane care poate nu

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

ştiau nimic despre România şi, după conferinţă s-au gândit să meargă în vacanţă în Bulgaria. Şi de ce nu, nu au fost îndreptăţiţi să facă astfel?

Nu voi comenta gravitatea afirmaţiilor făcute în seara de teatru menţionată, vă las pe dumneavoastră să faceţi acest lucru. Voi spune doar că, din păcate, această România care este expusă la orice colţ de stradă, vehiculată precum o bancnotă din mână în mână, caricaturizată, folosită şi apoi aruncată la gunoi de multe ori, este în cele din urmă a noastră. Voi mai spune că, exportând numai Românile noastre personale şi frustrate, semnate generic de un anume Ionescu Gheorghe, căruia, în cele din urmă, România de azi i-a dat ocazia să treacă graniţa, vom rămâne blocaţi în propria noastră criză identitară, culturală, socială, politică şi câte altele mai sunt. Dar aşa cum România mea mi-a dat posibilitatea să merg şi să predau limba, literatura şi cultura română în Polonia, mă simt obligată să vă spun cuvintele de acum.

Românile noastre exportate, însă, nu se opresc aici. Ca rămăşiţe ale perioadei comuniste, încă mai purtăm cu noi, în Românile de azi, imaginea oficială, singura, neatinsa, *the one and only*. Nu sunt nici adepta ei; România Ambasadelor, România instituţională nu mai este adevărata România; încet, încet România din Europa a devenit România transpusă, dusă peste frontieră neoficial de către românii obişnuiţi. România oficială de azi, a ambasadelor, din păcate, este tot una închistată, care nu cunoaşte schimbarea. Discursul oficialilor este încă cel al originilor noastre romane şi dacice şi al trecutului nostru vitejesc – acesta a fost discursul unui consul de la Ambasada României în Polonia cu ocazia Zilei Mărţişorului. Unele lucruri nu se pot schimba dintr-o dată, dar se pot schimba treptat, pentru a depăşi cu toţii, măcar parţial, crizele noastre identitare. Ce poate aduce nou, pentru cei care vor să asculte un oficial român vorbind, un discurs îngheţat în timp, cu limbaj de lemn şi închistat într-o România pierdută cu mult în urmă, însă hăituind minţile obosite încă şi azi?

Nici aceasta nu e România cu care să mă pot identifica azi, ca tânăr, pentru că şi România aceasta, chiar dacă a existat cândva, nu mai există decât fantomatic, şi este tocmai prin aceasta, o Românie a celeilalte extreme.

România mea este cea pe care am dus-o peste tot cu mine în Europa unde am fost şi pe care am dus-o şi am prezentat-o în Polonia. Este o Românie formată din multe Românii, este România lui Grigore Leşe, dar şi a manelelor, este România lui Liiceanu, Pleşu, Patapievici, Cărtărescu, Boia, Cioran, Eliade, Eminescu, dar este şi România lui Vadim, a lui Robert Turcescu, a lui Ceauşescu, este România bunicilor mei învăţători, dar este şi România studenţilor mei din ţară, este şi România lui Becali şi a lui Dan Petrescu, dar este şi România lui Bulă, Păcală, Carol al II-lea, Antonescu şi Ştefan, este România lăutarilor, a populaţiei de etnie rromă atât de numeroasă în România, este şi cea a mânăstirilor, a Deltei şi a Mării Negre, dar şi cea a satelor sărace, măturate de inundaţii. Aceasta este România noastră, ce nu poate exista decât ca întreg; în momentul în care am scindat-o şi am negat existenţa unei părţi a ei, am mutilat-o, aşa cum mutilăm o jucărie când îi stricăm fie o rotiţă, fie când îi rupem capul unei păpuşi. Şi toţi polonezii pe care i-am întâlnit sunt fie îndrăgostiţi de România, încât cunosc multe Românii ale României, fie atât de curioşi încât vor să afle totul. Iar noi, România oficială şi cea a instituţională, ce exportăm, ce le oferim acelor polonezi – acelor străini care vor să o cunoască? O Românie a unui falus acoperit de steagul României (să nu uităm că pentru poporul polonez simbolurile naţionale sunt sfinte)? O Românie xenofobă şi antisemită declarată cu nonşalanţă de o rochie neagră scrobită şi de o pereche de buze sângerii, care

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

rostesc o limbă română de cartier? Sau o Românie expusă obosit de preşedintele unei Filiale ICR, corectat de un student când nu ştie cum se numeşte cartea anului 2005, *5 povestiri despre România?* (evident trimiterea este către cartea lui Horia-Roman Patapievici, *Discernământul modernizării, 7 conferinţe despre situaţia de fapt*).

Acestea sunt Românііle noastre mai mult sau mai puţin oficiale, pe care le ducem ca pe o povară cu noi peste graniţă, şi apoi ne mirăm când citim despre ele numai aspectele negative sau *când* şi *dacă* se vorbeşte în termeni laudativi despre personalităţi precum Ionesco, Eliade sau Cioran, aflăm, în cealaltă secundă, că ei nu sunt români.

Spuneam mai devreme că azi accentul s-a deplasat în Europa tocmai datorită tendinţelor de globalizare, de pe instituţional pe civil, de pe grup pe individ şi, astfel, Românііle mai puţin oficiale sunt acelea care creează legături şi reprezintă nişte Românii mai veritabile. În relaţiile directe, nefiltrate de sticla instituţională, bucăţi ale Românііlor de azi pătrund demn şi nefâstâcit în conştiinţa Celuilalt tocmai pentru că azi, în epoca alterităţii ca identitate, a trăirii alterităţii ca experienţă a Celuilalt, eu pot rezona cu Celălalt, pentru că putem amândoi, dacă există disponibilitate, să trecem de grilajul limbii de lemn oficiale şi îngheţate şi să cunoaştem fiecare locul pe care Celălalt îl duce cu sine, îl emană din Sine. Acesta este unul dintre puţinele momente în care locul este purtător de sacru, când este la rândul lui purtat în mod virtual, dar simbolic de o persoană care îşi decupează propria identitate şi o livrează celorlalţi. Aceasta este tocmai situaţia descrisă de cei doi filosofi ai alterităţii, Baudrillard şi Guillaume: „O dată cu altul ca fiinţă umană, se pun toate problemele comunicării. S-a spus bine, într-adevăr, că veritabila noastră călătorie era altul, alţii. În realitate, singura călătorie este cea pe care o faci în raport cu altul, fie el un individ sau o cultură, şi, din această perspectivă, cu cât se lărgeşte comunicarea, altfel spun cu cât schimbăm mai mult cu alţii, cu cât există mai multă comunicare, mai multe contacte, mai multe conexiuni etc., cu atât implodăm mai mult în noi înşine”[12].

Românііle oamenilor obişnuiţi le-am regăsit cu bucuria cu care te vezi într-o oglindă după zile în care nu te-ai mai privit pe tine, ci pe Celălalt. Aceste Românii ale românilor care lucrează, activează în Polonia le-am regăsit aşa cum ne regăsim prietenii, mereu la un pahar de vorbă şi căutându-ne unii pe Ceilalţi. În aceeaşi seară în care aflasem cu stupoare că România din care veneam eu e cu totul alta, una expusă ca la un târg de sclave, în momentul în care într-un grup restrâns de studenţi şi prieteni la recepţia oferită de Ambasadorul României, la masa noastră se râdea şi se vorbea româneşte, actorii care mai devreme au interpretat cele două piese de teatru s-au adunat în jurul nostru şi s-a conturat o altă Românie, care a devenit instant o Românie a Celuilalt. Aceeaşi Românie am regăsit-o nu o dată, la întâlniri cu românii din Polonia, care s-au dovedit de multe ori a fi români de etnie maghiară, care îşi căutau conaţionali şi care reuşiseră să ofere, prin seriozitatea personală şi felul în care s-au integrat, o altă Românie cu care m-am putut identifica uşor. Am învăţat că şi în afara României există alte Românii, definite foarte simplu şi concis, *România oamenilor*, de către un student la Filologie română la Universitatea „Adam Mickiewicz” din Poznań: „«România oamenilor», a românilor – a celor cu care am vorbit, a celor cu care vorbesc, sau a celor cu care am să vorbesc încă, este poate cea mai importantă pentru mine. Putem să ne simţim uimiţi de peisaje, să fim captivaţi de orice ţară dar aceasta n-are nici un sens fără

[12] Jean Baudrillard, Marc Guillaume, *op. cit.,* p. 62.

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

existența relațiilor inter-personale, că numai ele contează. Toate cele exprimate de ei, sentimentele lor, convingerile lor, sunt ca îndrumări care mă ajută să înțeleg mai bine celelalte Românii”[13].

Celelalte Românii – Românile Celuilalt

„D’un point de vue anthropologique, l’identité est un rapport et non pas une qualification individuelle comme l’entend le language commun. Ainsi, la question de l’identité est non pas «que suis-je?» mais «que je suis par rapport aux autres, que sont les autres par rapport a moi?» Le concept d’identité ne peut pas se separer du concept d’alterité”[14]. Noi fiinţăm aşadar, existăm ca entitate nu mai şi numai într-o relaţie organică pe care o avem cu Celălalt, care şi el există pentru că eu, prin diferența mea, îi pun în evidență identitatea. Astfel, noi, cu locurile şi spaţiile noastre definitorii, ne punem în evidență unicitatea tocmai rezonând cu Celălalt, rezonând într-un spaţiu care îl oglindeşte pe al meu. Închistarea nu produce decât oglinzi prăfuite; oglinzile limpezi, chiar dacă nu reflectă întocmai obiectul asupra căruia se deschide, sunt acelea care îl opun pe Unul Celuilalt, care deschid o idee, o valoare către alta, aceste oglinzi veritabile sunt lumi care curg unele spre altele, din ambele sensuri şi creează acea diferenţă de care avem nevoie pentru a putea descoperi în noi adevărata identitate.

În acest punct al lucrării mele voi reveni la Campania TVR1 *Mari Români*, tocmai pentru că ea a lansat o provocare pentru acel tip de român care percepe lumea din jurul lui şi se percepe pe sine. În primii zece mari români care au rămas în ultima fază a cursei se află, după aşteptările tuturor cred, Mihai Eminescu, o altă personalitate controversată în ultimii 6 ani, de la numărul incendiar din „Dilema” care demolase statuile poetului pentru a-l *reduce* în sensul de *aduce* la nivelul operei sale. Perioada comunistă în care poetul a beneficiat numai de statui şi de recitatori absenţi a făcut în aşa fel încât Eminescu să ajungă, întocmai ca şi România, la un nivel al identităţii pierdute, al unei imagini care nu mai corespundea nici pe departe cu opera, şi nici cu poetul. Ioan Stanomir sintetizează mecanismul de funcţionare al mitului poetului naţional astfel: „Cristalizarea panteonului naţional şi impunerea raportării/conduitei «patriotice» sunt factorii motivând poziţia privilegiată rezervată literaturii. Dincolo de diferenţe, receptarea, la nivelul comunităţii, în cazul unor Eminescu […] ori Mickiewicz, este una care transcende simpla judecată de valoare estetică. Canonizarea răspunde unui imperativ de construcţie identitară: ceea ce vehiculează discursul «poetului naţional» devine, progresiv, vulgata difuzată întregii comunităţi de cetăţeni”[15]. Deşi demersul de a dărâma statuile imaginare şi reale ale lui Eminescu din metalul românesc care se folosea de imaginea lui în mod abuziv a fost unul absolut necesar, ceea ce se întâmplă azi este, din nou, un alt abuz. Clişeul eminescian *s-a clişeizat* la rândul lui pentru că, aşa cum devenise la modă acum 15-20 de ani să te foloseşti de poezia *Luceafărul* pentru a demonstra anumite calităţi intelectuale, aşa este acum la modă să se relativizeze orice imagine sau interpretare a lui Eminescu. În urmă cu două săptămâni, Dan C. Mihăilescu, într-o emisiune de televiziune spunea următorul lucru, extrem de

[13] Radosław Biniarz, student în anul III la Specializarea Filologie Română, Universitea „Adam Mickiewicz”, Poznań, Polonia.

[14] J.F. Gossiaux, *Le paradoxe de l’ identité*, în *L’identité. L’individu, le groupe, la societé*, volum coordonat de Jean-Claude Ruano-Borbalan, Sciences Humaines Ėdition, Auxerre Cedex, 1999, p. 25.

[15] Ioan Stanomir, *Frontiere, eroi si fantasme: un bilanţ central european*, în „Idei în dialog”, Revistă lunară de cultura ideilor, editată de Academia Caţavencu, anul II, www.ideiindialog.ro.

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

valabil şi pentru condiţia actuală a lui Eminescu în mentalul românesc: „Orice exces de relativizare este un nou tip de absolutizare”[16]. Însă, deşi mentalul românesc este blocat acum într-o etapă a relativizării a multor imagini, valori, idei, între care se află şi Eminescu – în faza actuală un Eminescu lipsit de orice autoritate, desfiinţat, pierdut – am descoperit în afara României un Eminescu surprinzător, care mai are multe de spus. A fost necesar în decursul acestui an să predau Eminescu, poezie de dragoste şi filosofică, dar şi proză. Mă temeam de un refuz al studenţilor de a intra într-un dialog, de a încerca măcar să înţeleagă contextul în care a apărut Eminescu, şi mi-am propus să explic atât perioada comunistă în care s-au exploatat anumite scrieri eminesciene, cât şi momentul „Dilema”, atât de necesar. M-am pregătit astfel pentru că auzisem că în aceeaşi situaţie se află poetul polonez Adam Mickiewicz, redus şi el pentru mentalitatea poloneză doar la o imagine şi nişte statui. Ceea ce am descoperit a fost, însă, uimitor; purtătorii de prejudecăţi şi care au pornit de la o imagine înainte să ajungă la operă nu au fost studenţii, ci tocmai eu. Eu, exponent al culturii româneşti într-o ţară unde plecasem tocmai să predau aspecte ale acestei identităţi culturale, am descoperit că plecasem cu imaginea pe care românii o aveau despre Eminescu, de saturaţie şi teamă în acelaşi timp, că despre Eminescu, din păcate, azi poate nu se mai poate zice nimic. Am descoperit în discuţiile şi abordările studenţilor mei un Eminescu pe care şi l-ar dori toţi profesorii de limba şi literatura română care predau în România, un Eminescu încă seducător pentru minţile tinere, un Eminescu stimulator care a făcut ca o sală întreagă de curs să asculte un student, vorbind despre filosofia poeziei eminesciene ca despre lucrul cel mai incitant şi mai plin de sens azi, un Eminescu ce a marcat atât de mult acea grupă de studenţi că au vrut să ştie mai mult, şi mai mult, şi mai mult. Experienţa lui Eminescu ca Altul, ca diferenţă, ca provocare seducătoare şi actuală înainte de toate, mi-a demonstrat încă o dată că unul dintre motivele pentru care România se află într-o criză identitară azi şi pentru care Eminescu, asemenea lui Ştefan cel Mare, şi-au pierdut orice interes este ideologia. Ideologia atâtor ani a rezultat, în mod natural în respingerea unei părţi a identităţii noastre, dar o respingere la rândul ei absolută, secată de orice potenţial, cel puţin pentru viitorul apropiat.

Experienţa aceasta, pe care cred că oricum au trăit-o şi alţi români peste graniţă, este dovada că Eminescu, la fel ca probabil multe alte segmente ale identităţii noastre culturale, nu au nimic bolnav în sine, nu reprezintă o plagă în sine, ci doar o imagine a unei mentalităţi care trebuie la rândul ei împrospătată. Şi cu atât mai interesant este faptul că identitatea culturală românească are o şansă pe un teren al diferenţelor, în România Celuilalt, care este dispus să se deschidă el însuşi spre noi, pentru a ne da şansa de a ne apropia de noi înşine.

Spuneam mai devreme că riscăm ca de fiecare dată când exportăm propriile noastre Românii să exportăm şi imaginea lor şi să nu fim niciodată constanţi, nici pentru noi înşine, nici pentru Ceilalţi. Dovada că Românile multiple ale românilor încă există, că suntem în cele din urmă o ţară a contrastelor, o demonstrează şi titlul şi abordarea articolului polonez din anul 2000, citat la începutul acestei lucrări. Articolul se numeşte *Foarte multe Românii* şi sintetizează întreaga gamă de imagini-stereotip vehiculate în Europa occidentală cu privire la România din 1989 încoace. O ţară a permanentei arderi a etapelor, a salturilor şi a contrastelor, a unei identităţi mereu în căutare, România era

[16] Dan C. Mihăilescu, *Mari români*, TVR1, 04.09.2006.

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

descrisă în Polonia anului 2000 după cum urmează: „La o curte veche în oraşul Braşov funcţionează un restaurant amenajat în stil medieval. Oaspeţilor, care consumă ciorbă acră şi chifteluţe din carne de oaie, cvintetul de coarde din filarmonica locală le cântă piese ţigăneşti; cântăreţii de operă, plimbându-se printre rânduri de măsuţe, interpretează arii din *Traviata*, iar două gimnaste simpatice fac şpagate şi stau în mâini. Toţi lucrează aici pentru a câştiga nişte bani în plus şi pentru a supravieţui până la următorul salariu. Clientului străin îi vine în gând că acest cocteil absurd de ţigănie, de artă înaltă şi de performanţe gimnastice într-un decor medieval este metafora României de azi”[17].

Fragmentul, şocant prin elementele contrastante, total atipice unei imagini şi mentalităţi vest-europene, a reprezentat, cu siguranţă, pentru toţi cititorii lui reali şi virtuali o marcă, o imagine. Şi dacă un tânăr intelectual român declară cu nonşalanţă în Polonia, în anul 2006, că România este o ţară antisemită şi xenofobă, atunci nu îl putem acuza nici pe autorul articolului de rea-voinţă. În întreaga lume, imaginile stereotip ale unui popor despre altul funcţionează pe baza unor clişee, neverificate de cele mai multe ori şi care se instalează confortabil în mentalitatea Celuilalt şi sunt greu de eliminat. Nietzsche explică instalarea unui asemenea tip de clişeu în felul următor: „Reputaţia, numele, aparenţa, măsura, greutatea obişnuită a unui lucru, însemnătatea sa iniţial aproape întotdeauna greşită şi arbitrară – toate acestea cresc din generaţie în generaţie, în primul rând deoarece oamenii cred în ea, până când treptat ajunge să fie o parte a acelui lucru şi se transformă în însăşi esenţa lui. Ceea ce la început a fost aparenţă, devine la sfârşit, aproape invariabil esenţă şi este efectivă ca atare”[18]. Chiar dacă în Polonia de azi un alt mare român, Dracula, se plimbă liber şi nestingherit în mentalul polonez, ca de altfel în mentalul tuturor europenilor, chiar dacă se recunoaşte făţiş că România este o ţară a contrastelor şi a unui număr mare de persoane de etnie rromă, aceeaşi Polonie publică a nu ştiu câta ediţie din *Jurnalul de la Păltiniş* al lui Gabriel Liiceanu, şi colaborează cu Institutul Cultural Român pentru a publica alte titluri ale literaturii române, primeşte anual trupe de teatru din România într-unul din cele mai importante festivaluri de teatru ale Europei, găzduieşte numeroase coruri româneşti de muzică religioasă ortodoxă şi scrie despre România altfel de cum scria acum 6 ani: „România este o ţară de mărime medie cu 22 mil. de locuitori. A intrat pe calea dezvoltării economice în anul 1999. În comparaţie cu Polonia, România a avut câţiva ani de întârziere. Apoi însă a pornit ca din puşcă şi repetă multe experienţe ale Poloniei – spune Jacek Siwicki, şeful *Enterprise Investors*, fondul care investeşte în ţara lui Dracula sute de milioane de zloţi. Românii trăiesc tot ce am trăit şi noi, dar mai intensiv, fiindcă de două ori mai repede.

De câţiva ani românii se simt mai siguri şi din an în an sunt mai dispuşi să cheltuiască bani pentru consum. În anul 2004 PIB-ul a crescut cu peste 8 %, reprezentând cel mai mare succes în Europa. Cu un an mai târziu România a fost afectată grav de inundaţii şi PIB-ul a crescut cu 50% mai încet, dar iarăşi accelerează**.** Din an în an scade inflaţia, iar împreună cu ea scad şi ratele de dobândă, care până acum te descurajau să iei un credit ipotecar. Şomajul este de trei ori mai mic decât pe Vistula.”[19] Aşa sună un articol din „Gazeta Wyborcza”, numărul din data de 8 iunie

[17] Sławomir Mizerski, *Mai multe Românii*, în „Polityka”, 28. XI. 2000, p. 24-25.
[18] Nietzsche *apud* Maria Todorova, *Balcanii şi Balcanismul*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2000, p. 39
[19] Andrzej Stec*, Investiţii*, în „Gazeta Wyborcza”, nr. 133.5141, 8 iunie 2006, p. 24.

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

2006. La şase ani după ce România apărea în ziarele poloneze ca neavând nici un viitor, lipsindu-i miracolul hotărâtor care nu vrea să vină, pentru că, pentru a cita un alt ziar care analiza comparativ România şi Bulgaria în competiţia lor pentru aderarea la UE şi în care se spunea că „despre România nu se poate spune, deocamdată, nimic bun", în acelaşi gen tip de articol, cu aceleaşi protagoniste, România este prezentată ca o ţară-şansă pentru Europa. Vedem şi noi, şi polonezii o altă Românie care poate să îşi asume poate acum, o altă identitate. Pe site-ul Institutului Cultural Român am văzut, în urmă cu câteva zile, anunţul unei conferinţe cu titlul *The Hour of Romania*. Mi-a plăcut ideea titlului pe care am regăsit-o cu bucurie într-un articol de Lucian Boia: „Ainsi les aléas de l'histoire ont ballotée les roumains dans tous les sens. Le cote négatif du bilan est évident. L'instabilité est devenue règle de vie, engendrant peu de confiance dans un avenir toujours incertain la tentation de repli sur soi, la quête de compromis plutôt que des grands principes directeurs…Sans tomber dans une facile psychologie des l'histoire parcourue ont du laisser des traces dans le comportement des Roumains. Mais on doit considérer aussi le bon cote : la Roumanie est véritablement un pays européen, une des synthèses les plus riches et originales produites sur notre continent. Pour elle, le temps d' choix décisif est venu. Elle doit tout simplement mettre une sourdine aux voix qui prêchent le repli ou une illusoire voie particulière, pour cultiver et développer ses remarquables aptitudes d'ouverture, sa capacité – prouvée au long des siècles – de communiquer, d'apprendre et d'assimiler. De se situer – sans sacrifier sa spécificité – a l'heure de l'histoire"[20].

Această oră a României, acest moment, care nu trebuie să fie numai momentul integrării în UE, ci pur şi simplu începutul unei alte etape pentru Românîile din România, pentru românii din şi din afara României, care, o dată cu noile generaţii de tineri care vin din urmă, se debarasează de diferitele complexe de inferioritate care i-au hăituit atâta vreme şi îşi asumă o nouă identitate, poate fi definitoriu. Poate că a venit momentul să profităm de şansa aceasta în care Celălalt a devenit, la modul real, interesat de Românîile noastre, cu atât mai mult cu cât ştim că avem multe de oferit. Un exemplu al depăşirii gândirii închistate în care ne-am zbătut atâta vreme a fost pentru mine un reportaj din aceeaşi campanie Mari Români, în care Ştefan cel Mare nu a fost prezentat clasic şi clişeatic, ci de o personalitate controversată a mass-mediei româneşti, care chiar dacă nu posedă o gamă foarte largă de cunoştinţe de istorie, reprezintă o modalitate de a ne apropia de propriul nostru trecut, o modalitate care nu se mai pretează unui orizont închis, ci unuia deschis spre interpretare, spre acceptare. Astfel, o imagine cu Vlad Craioveanu îmbrăcat în zale şi performând un fel de *imitatio Stefanus*, nu ar mai trebui să şocheze prin non-conformism, ci să deschidă spiritul şi mintea spre acel *alt-ceva* de care avem nevoie azi.

Imaginea din oglindă: concluzii

Într-un eseu care încheie volumul intitulat *Step Across This Line,* în traducerea publicată la Editura Polirom, sub titlul *Dincolo de limite*, scriitorul postcolonial Salman Rushdie defineşte perioada în care trăim azi ca *perioadă a frontierei* şi afirmă: „Frontiera ne formează caracterul şi, concomitent, ni-l pune la încercare. Sper că vom trece testul"[21]. Lumea noastră de azi trăieşte *la* şi *pe* frontieră în mod autentic. Deşi

[20] Lucian Boia, *La Roumanie, une synthèse européenne*, în „Secolul 20", *Europele din Europa*, revistă editată de Uniunea Scriitorilor din România şi Fundaţia Culturală Secolul 21, Bucureşti, 2000, p. 44.
[21] Salman Rushdie, *Dincolo de limite*, Iaşi, Editura Polirom, 2006, p. 414.

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

poate părea paradoxal că într-o societate a secolului XXI care anulează frontiera pentru a afirma libera circulaţie şi expresivitatea neîmpresurată, trăieşte totuşi la limită, la frontieră. Identitatea ca formă de fiinţare în corespondenţă cu Celălalt, ca alteritate, sau mai bine-zis ca alter-identitate, presupune măcar o frontieră imaginară pentru a putea afirma această identitate. Ficţionalizarea Celuilalt proclamată de Baudrillard şi Guillaume presupune tocmai anularea frontierei reale pentru a puteam, la modul ideatic, să îl percepem pe Altul ca Celălalt, înseamnă asumarea şansei unice de a trăi experienţa frontierei ca prelungire a ta în lumea Celuilalt şi ca simţire a ta ca prelungire a Celuilalt. Atâta timp cât ne putem simţi ca oglindire a Celuilalt, pe orizontal şi nu pe vertical, acest lucru însemnă experienţa fiinţării (a mea şi a Celuilalt) ca frontieră, şi, drept urmare, o acceptare a mea şi a Celuilalt *fără* frontiere.

Poate conceptul de *Românii ale României* s-a format pe acela de Europe ale Europei, Europa presupunând – şi nu mă refer aici la structurile politice – o plajă întinsă de diversitate, care trebuie cultivată. Acele *Europe ale marginilor – nu ale minorităţilor*, la care se referă Sorin Alexandrescu în articolul intitulat *Europele provinciale* – acele Europe ale „culturilor provinciale şi regionale (…) constituind în subteranele marilor centre culturale viaţa culturală locală şi adevărată, pulsând în tempoul lor modest, dar tenace", includ şi acea potenţială Românie care reuşeşte să impună totuşi o nouă imagine Celuilalt.

Acea Românie descoperită şi reflectată în ochii Celuilalt, al poporului polonez, care, în ciuda clişeelor ce au persistat atâta vreme în mentalul polonez, nu rămâne niciodată indiferent la auzul cuvintelor România sau români. Curiozitatea este cea care, poate, în cazul polonezilor i-a apropiat de o cultură românească a culorilor îmbăiată într-un val de slavisme şi care este acel teren fertil pentru un schimb de identităţi culturale.

Călătoria mea în spaţiul şi mentalul polonez m-a deschis pe mine spre propria mea Românie şi am descoperit, la plecare, că România multor polonezi, iubitori ai culturii şi identităţii româneşti, este cu mult mai frumoasă şi mai atractivă decât România multor români. În final, aş dori să vă predau acele Românii pe care le-am trăit şi experimentat în fiecare zi şi care mi-au demonstrat că adevărata călătorie o întreprindem cu adevărat numai prin şi cu Altul privit ca Celălalt, conform teoriei lui Baurillard. Am învăţat astfel, şi n-am să uit, că pentru un polonez, România poate însemna următoarele: „Când mă gândesc la România, văd în primul rând păduri, munţi, ciobani şi turme de oi, ţara aceasta este pentru mine foarte legată de o natură neatinsă şi sălbăticie, dar în sensul pozitiv. Este şi plină de muzică, care reflectă adevărata fire a ţării: muzica lăutărească şi populară în care vedem după mine esenţa culturii şi sufletului românesc, o muzică ciudată – un amestec balcanic al influenţelor locale şi străine. O muzică care conţine bucurie şi tristeţe, poate să fie şi melancolică, plină de dor şi patimi, dar şi veselă şi iute până la nebunie. Aşa este şi o parte din muzica românească contemporană care îmi place: cântecele trupei Phoenix şi melodiile trupei Zdob şi Zdub (trupa aceasta e din Moldova dar mi se pare în sens cultural românească până la măduvă oaselor)"[22]. Este o imagine idealistă dar care m-a bucurat. Am mai aflat că mai există şi „România văzută cu ochii lui Cioran fie înaintea, fie după schimbarea la «faţă» a ei. Este şi România lui Liiceanu şi Noica, aceasta fiind «România intelectualilor şi ideilor» care nu se supun

[22] Krzysztof Grembowski, student în anul III la Specializarea Filologie Română, Universitea „Adam Mickiewicz", Poznań, Polonia.

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)

timpului, a ideilor care mi se par universale şi extrem de interesante, a ideilor pe care le-aş accepta în întregime, deşi s-au născut într-o realitate cu totul diferită. Pe lângă acestea este şi România lui Patapievici şi Pleşu – cea care încearcă să învingă problemele trecutului, păşind încet spre Modernizare (Patapievici) dar purtând cu sine nişte deprinderi proaste, dăunătoare – vezi Comédii la porţile Orientului ale lui Pleşu. Sincer spus, această Românie nu-mi aparţine mie, nu este a mea. Este România Celorlalţi. Numai că ei, sau mai bine-zis, părerile lor au o contribuţie semnificativă la imaginea României construită de mine, la judecăţile mele despre ţara respectivă"[23].

Acestea sunt Românііle Celorlalţi, surprinzătoare şi atractive, deschise spre Noi şi spre ei înşişi. Cred că aceste Românii sunt cea mai potrivită modalitate de încheiere, ocazie cu care aş dori să le mulţumesc acelor „Celorlalţi", prieteni polonezi, colegi şi foşti studenţi, care mi-au arătat Românііle lor şi care m-au ajutat în mod concret la elaborarea acestui material, prin suportul traducerilor revistelor poloneze utilizate şi mai ales prin dispoziţia de a se deschide către România noastră de azi. Le mulţumesc, drept urmare, lui Tomasz Klimkowski, Radosław Biniarz şi Krzysztof Grembowski pentru ajutorul oferit şi, fără experienţa cărora, călătoria mea şi acest material nu ar fi avut forma de acum.

The Image in the Mirror – the Romanian Culture and Identity as Reflected in the Eyes of the Polish People

According to Jean Baudrillard and Marc Guillaume, we live in a century in which it is necessary to invent the fictionality of the Other (*Figurile alterităţii***,** Editura Paralela 45, Piteşti 1994). Consequently, we need this fictionality as we cannot live, think or produce culture only for our own Self as no Self is an island, after all. The present paper aims at an analysis in which the Self is the Romanian culture and identity and the Other (*l'autre* or *l'autrui*?) is the Polish people. This paper will analyse both the stereotypes of the Polish representations of the Romanians and also the images that we, as exponents of a nation and culture, present for the Other. It is to be mentioned that this paper is the result of the author's stay in Poland for one year, in which the meeting with the Other took different shapes and forms

[23] Radosław Biniarz, student în anul III la Specializarea Filologie Română, Universitea „Adam Mickiewicz", Poznań, Polonia.

BDD-V2410 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:49:04 UTC)